

Milan Zelený, profesor ekonomie, působí na Fordham University v New Yorku

KOMENTÁŘ

Média v roli hloupých roztleskávaček

Když Český statistický úřad zveřejnil poslední čísla o hrubém domácím produktu, média tvrdila, že „statisticy potvrdili konec recese“. Těžko uvěřit, že by se našel statistik, který by něco takového „potvrdil“. V obou případech ČSÚ naopak snížil své původní odhady. Takové revize prý analytici neočekávali – je přece úplně jedno, co analytici „očekávají“. Po šesti čtvrtletích poklesu máme pouhá dvě čtvrtletí velmi nízkého růstu: neměli bychom počkat se svými soudy, že „jsme z nejhoršího venku“? Žádný seberepektující ekonom by totiž takový závěr nenabídl.

Všimněme si, že v Česku zásadně mluvíme o analytících (v množném čísle), a ne o tom či onom jedinci: všichni totiž opisují jeden od druhého a nutně se shodují v interpretaci, co se stalo (ne co se stane) jak na burze, tak v ekonomice. Jsou proto spíše vágní v odhadu budoucnosti a uspokojují média pseudoprognozami jako „mělo by se ... příští kvartál, po novém roce, příští rok, nebo do dvou let“, bez jakékoli argumentace nebo příčinného vysvětlení. Tyto mantry sborově opakují třeba i pět, deset let, podle toho, jak dlouho je média nechají.

Pokud média chtějí hrát roli ekonomických roztleskávaček, měla by si uvědomit, že je to role velmi pochybná, založená na vlastních interpretacích nebo interpretacích analytiků, ale ne ekonomů. Role šíření propagandy hospodářského optimismu náleží spíše vládě, ne médiím.

Je třeba uvědomit si, že analytici sledují jen historické pohyby čísel, jako na burze a finančních trzích, a tak na budoucnost usuzují pouze podle minulosti; to je v době krize velmi osídlné. Chybějí jim argumentace, ekonomická teorie a pochopení hospodářské struktury i chování. Fakt, že české HDP stagnuje od roku 2008, nezmění ani nejrozsáhlejší roztleskávačka. Fakt, že banky a finanční instituce nepředvídají ekonomiku spolehlivě, také nikdo nezmění; když udělají chybu,

tak všechny stejnou. Jejich předvídání je zcela nespolehlivé právě v dobách krize, kdy je ho třeba nejvíce. Je ale celkem předvídatelné, když ekonomika trendově roste v dobách konjunktury – tehdy však takové „předpovědi“ potřebuje jen málokdo.

Reálná ekonomika nezná a nevnímá roli číslovky 0. Recesi neprožívá kolem arbitrárního čísla, ale osciluje nahoru a dolů kolem ničeho specifického. Nemocná ekonomika může být v HDP dlouhodobě nad nulou, ale zdravá, perspektivní dočasně i pod nulou – vše záleží na struktuře, podmínkách a směru i dynamice růstu, ne na arbitrárním referenčním čísle. Užívané ukazatele (včetně HDP)

Pro Česko, kde jsou finální výroby v držení zahraničních vlastníků, je míra HDP spíše okrajová a nepromítá se přímo do růstu životní úrovně.

jsou spíše srovnávací než vypovídající. Budoucnost ekonomiky lze odvodit jen z rozborů struktury a reálných trendů v sektorech, technologiích, zaměstnanosti, investiční činnosti či ceně peněz – ne ze „čtení“ prostých časových řad agregovaných čísel, průměrů a součtů.

Navíc, recese není spolehlivě definovaná – právě proto, že je vícerozměrná a ne agregátně jednorozměrná. HDP měří tržní hodnotu finálních produktů vyrobených v hranicích dané země. Nespecifikuje se, komu to HDP patří (kdo vlastní výrobní podniky) a jaké platby občané dané země ve skutečnosti za toto HDP nakonec obdrží.

Pro země založené na zahraničním outsourcingu, kde jsou finální výroby vlastněny nebo zadávány cizími vlastníky (jako je Česko), je míra HDP spíše okrajová a nepromítá se přímo do růstu životní úrovně. Náklady za ekologické škody a újmou způsobené cizími podniky nejsou

započítány. V HNP (hrubý národní produkt) jsou kapitálové zisky zahraničních vlastníků a podniků odečteny. Tedy, HDP měří obecnou ekonomickou aktivitu uvnitř země, ale HNP měří celkové příjmy občanů této země.

Vlastnictví a vlastnické funkce jsou nesporně základní kategorie ekonomiky a podnikání, jak jsme se přesvědčili během komunismu. Jeden náš premiér dokonce tvrdil: „Vždyť je to jedno, komu to vlastně patří“, jen aby přitáhl zahraniční vlastníky a rozprodal národní statky. Jiný, podobný premiér, zase definoval „českou firmu“ jako tu, která se na našem území nachází, bez ohledu na to, komu patří.

Jenže jestliže jdou zisky z dané aktivity zahraničním vlastníků, budou započítány do HDP, ale ne do HNP. Například Irsko, kde také patří většina podniků někomu jinému, mělo v roce 2010 HDP 211 miliard dolarů, ale HNP jen 150 miliard dolarů. Tedy zdánlivě bohatá, ale spíše chudá ekonomika. Čím větší podíl zahraničně vlastněných podniků, tím větší je rozdíl mezi HDP a HNP.

Kdy tedy končí recese? Pro média je to, když HDP přestane klesat, pro ekonomy, když HDP začne stoupat. Připomíná to ošoupané a prázdné klišé: je sklenice napul plná, anebo napul prázdná?

Chce-li tedy někdo hrát roli optimistické roztleskávačky, bez pochopení příčin, trendů a návaznosti akcí, pak by si měl uvědomit, jak hodně tento falešný optimismus škodí. Lidé se zbytečně zadlužují, protože jim někdo stále opakuje, že za rok bude lépe. (Opakování ostatně není matkou moudrosti, ale propagandy.) Ze stejných důvodů si lidé nehledají práci, nerequalifikují se, zbytečně utrácí, nespoří a nemyslí na „zadní kolečka“. Všichni čekají, kdy už to bude, kdy už se objeví to světýlko na konci tunelu.

Ze žádné krize se nelze protleskat, ale ani proinvestovat, obzvláště ne s penězi jiných lidí (tj. státními penězi a dluhy); když už, tak jen svými vlastními, soukromými prostředky. Žádnou ekonomiku nelze „nakopnout“, protože ekonomika není stroj, ale organismus. Nakopnout lze očividně jen ty, kteří nás tak vytrvale chtějí „nakopávat“.